

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזנר שליט"א
(פר' לך לך
תשפ"ו - ביהמ"ד
באר ישראל)

גיליון נ"ב
פרשת לך לך
תשפ"ז

סעודתא דדוד מלכא משיחא

סוד מזיגת היין על ידי רבא ♦ נשמת רבא בסדום ♦ מזיגת היין לסנהדרין
ומזיגת סעודת מלוה מלכא ♦ לך טל ילדוהך ♦ ביאור אנגריא בתלמידי חכמים

ארבע סעודות לשבת

שבת מלכתא, נועם הנשמות ועונג הרוחות ועדן הנפשות. ומלבד תענוגים רוחניים אלו, נצטוו ישראל לענג בשבת גם את גופם, לקדש את החומר ולעשותו צורה. שלוש סעודות עורכים ישראל בשבת, וסודות גדולים ועצומים גנוזים בכל אחת מהן. כנגד האבות הקדושים הן מכוונות, וכנגד העולמות העליונים, ובשורשן העליון אין לנו כל השגה כלל. אך מלבד שלוש סעודות אלו, עוד עורכים ישראל סעודה רביעית בצאת השבת, ללוות את המלכה ולקדש בקדושתה גם את ימי החול הממששים ובאים, ולבוא אל השבת הבאה מקדושים ועומדים, כדי להוסיף קדושה על קדושה מדי שבת בשבת.

מצאתי דוד עבדי

על אודות הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זיע"א מסופר, כי פעם אחת ישב בסעודת מלוה מלכה, והתגלה אליו אליהו הנביא זכור לטוב. ושאלו רבי משה: "למדנו רבינו, הן בספר תהלים (פס כא) נאמר 'מִצְאֵתִי דָּוִד עַבְדִּי בְשֵׂמֶן קֶדֶשׁ מִשְׁחָתִי, וְאָמְרוּ חֲז"ל (בראשית רבה מא ד) 'אמר רבי יצחק, 'מצאתי דוד עבדי', היכן מצאתי - בסדום'. ומה פשר הדבר".

נענה האורח והשיב לרבי משה: "אומר לך מה שפירשו במתיבתא דרקינא; 'בסדום' - ראשי תיבות 'בסעודתא דדוד מלכא', בסעודה אשר תיקן דוד המלך עליו השלום, היא סעודת מלוה מלכה. ובזה מצאתי את לבבו נאמן לפני".

תחיית המתים - מעצם הלז

והנה נודע מה שאמרו חז"ל (ראה בראשית רבה כח ג; בית יוסף אורח חיים סימן ש' בשם שבולי הלקט) כי עצם אחד יש באדם ושמו 'נסכו', אשר לעולם אינו נרקב ואינו ניזוק, אלא קיים לנצח, ואינו נהנה משום מאכל שהאדם אוכל, מלבד מה שיאכל בסעודת מלוה מלכה, זה לבדו נותן בו חיות. ועצם זה עתיד האדם לחיות בתחיית המתים.

והנה רמז זה אשר עליו סיפרנו כאן, הובא בכמה מן הספרים הקדושים (ראה דרכי חיים אות צ"ה), ובהם בספה"ק מחשבות חרוץ (אות י"ט), שם כתב הרה"ק רבינו צדוק הכהן מלובלין זיע"א: "ושמעתי בשם אחד קדוש דראשי תיבות בסד"ם בסעודתא דדוד מלכא". ואנו כבר יודעים כי אותו 'אחד קדוש' אליהו הנביא זכור לטוב הוא.

והוסיף שם רבינו צדוק לתת טעם לשבח בדבר, לפי דברי חז"ל האמורים, כי מעצם הלז שבשדרה - היא ה'נסכו' - יחיה האדם לתחיית המתים, ואינה נרקבת, וזו היא מסעודת מוצאי שבת. נמצא כי יש בכוחה

של סעודה זו לקיים את הנצח, על כן נקראת 'סעודת דוד', יען כי עליו אנו אומרים אחר קידוש לבנה "דוד מלך ישראל חי וקיים". ואכילת מוצאי שבת היא בבחינת אסרו חג לחג, כשם שבאסרו חג קושרים את קדושת המועד עם כל ימות השנה, כך בסעודת מוצאי שבת ממשיכים את קדושת השבת לימות השבוע, ומן המאכלים הקדושים נהנית הנשמה היתירה, כדי שנוזה בכל שבוע לקדושה עילאה יותר מן הקדושה שבשבת הקודמת, ולחבר את האור הנפלא שמקבלים מקדושת השבת גם לשאר הימים, להיתנו דבוקים בו תמיד.

מי יתן טהור מטמא

הנה כי כן, במאמרנו זה הפצים אנו לדבר מענין סעודת מלוה מלכה, ולקשר את הדברים עם פרשתנו - פרשת לך לך.

והנה, בפרשתנו נאמר פסוק הנראה כתכלית הגנאי והרוע; כאשר מבקש לוט לעזוב את אברהם אבינו וללכת לו לסדום כי כולה משקה, מודיעה התורה לנו את מהותם, ואומרת (בראשית יג יג) "וְאֶנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחָטָאִים לָהֶם מְאֹד".

אמנם, בספר דברי חנה להרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ זיע"א (קונטרס דברי תורה בפרשתנו), כתב דווקא בפסוק זה את הרמז האמור; כי 'סדום' ראשית תיבות 'סעודה דדוד מלכא' ו'רעים' היינו 'רעים' וחברים, היושבים בסעודת מרעים לאכול את הסעודה הקדושה. ו'חטאים' מלשון קרבן חטאת, שבוה יזכו לכפר על נפשותיהם 'לה' מאוד'.

בזה דרך בדרכו של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זיע"א שאמר כי התורה נכתבה בלא נקודות כדי שנוכל לדרוש את תיבותיה גם בניקודים אחרים מן המסורת. וידוע שכן היתה דרכם בקדוש של רבותינו תלמידי רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א למצוא רמזים על אופן זה בפסוקי התורה, "כי לא דָּבָר בָּךְ הוּא מִקָּדֶשׁ" (דברים לב מז), ואם ריק - הוא מכם (ראה תלמוד ירושלמי מסכת סוכה פרק ד הלכה א).

אם כן, מבקשים אנו לעמוד על סודם של דברים נפלאים אלו אשר שגבו מאיתנו עד מאוד, בקשר שבין דוד המלך ומשיח צדקנו לסדום, ולסעודת מלוה מלכה.

עת לכבד ועת לבקש

בספר 'חמרא טבא' להגה"צ רבי אברהם שמחה מבארנאוב זצ"ל, מובא דבר נפלא שאמר הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זיע"א, בנו היושב על כסאו של הרה"ק הרב ר' אלימלך מליז'ענסק זיע"א, לבאר מפני מה יש כח בסעודת מלוה מלכה לפעול ישועות אפילו יותר מסעודות השבת עצמה.

ואמר על פי משל, למדינה שהיתה מסובלת מאוד במיסים, ובכל פעם היו פקידי המלך מכבידים את עולם עליה במיסים וארנוניות, במכסים והיטלים, וכמעט שכלתה פרוטה מן הכיס מדוחק העול הכבד. יום אחד באה שמועה כי המלך בכבודו ובעצמו עתיד לעבור דרך מדינתם. הבינו האנשים כי הנה באה השעה שבה יוכלו לשפוך את שיחם לפני המלך. אמנם תחילה ערכו לכבודו קבלת פנים ברוב פאר והדר, ובשעה זו הבינו כי אין זה מן הראוי לקלקל את שמחת כבוד המלכות בבקשות פרטיות.

אמנם, אחר שסיים את כל המעשים אשר לתכליתם בא אל המקום, ביקשוהו האנשים כי מבקשים הם לערוך מעמד לכבודו גם עתה לאות פרידה. במעמד זה הגישו למלך מתנה נכבדה, ועתה ניצלו את ההזדמנות לפנות אל המלך בדברי בקשה, וכה אמרו אל המלך: "אדונינו המלך, ידע נא נאמנה כי בכל כוחנו ערכנו לכבודו את כל הסעודות והתהלוכות, אך באמת קשה היה עלינו הדבר מאוד, כי עול המיסים הכבד על צווארנו ותש כוחנו, ומתחננים אנו מאוד מלפני המלך כי יחון אותנו ברוב רחמי ויקל מעלינו את הטורח".

והמלך בראותו את אהבתם אליו, ואת מעמד התפארת והכבוד אשר ערכו לכבודו בפרידתו מאיתם - נענה לבקשתם וויתר להם על חובם.

הזמן המסוגל במוצאי שבת

אמר רבי אלעזר מליז'ענסק, כי כך הוא גם בשבת קודש. כאשר השבת ממשמשת ובאה, הכל לובשים מלבושי שבת ומכבדים את המלכה, ולקראתה עורכים סעודות בכל מיני מטעמים ומזמרים שירות ותשבחות, אך אין מבקשים דבר, כי אסור לו לאדם לשאול צרכיו בשבת, כתקנת חז"ל. אולם כאשר יוצאת השבת, ידע האיש המשכיל את אשר לפניו, אל יטול לו לידו מיד את כלי החול וירוץ לעבודתו כמי שבורח מלפני המלך חלילה, אלא ישב במתניות לסעוד סעודת מלוה מלכה, ואז הוא הזמן לבקש מאת המלך את כל מה שנצרך לו.

ענינו מנן דוד

הרה"ק רבי שמואל אברהם ממעז'יבז' זיע"א, בנו של הרה"ק רבי אליעזר חיים מיאמפלא זיע"א ונכדו של רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, חיבר קונטרס מיוחד על עניני סעודת מלוה מלכה ושמו 'אמרי א"ש'. ושם כתב, כי מי שישול ידי לסעודת מלוה מלכה וידליק ארבעה נרות בכל מוצאי שבת, מובטח לו כי דוד המלך נמצא איתו, ולא יסתלק מן העולם בלא שיראה את דוד המלך. ואם יצטרך לישועה יבוא דוד המלך ויעזרו, ויוכל לבקש ישועה מן השמים בשם דוד המלך שיעזור לו בבקשתו, כי מחובר הוא עם דוד המלך.

למי נאה לברך

אחר שנתבאר לנו גודל מעלת סעודת מלוה מלכה, מבקשים אנו להבין את שייכות הענין לסדום.

כדי לבאר את הענין נקדים את דברי הגמרא במסכת פסחים (דף קט:): "דרש רב עירא, זימנין אמר ליה משמיה דרב, וזימנין אמר ליה משמיה דרב אסי, מאי דכתיב (בראשית ח) 'ויגדל הילד ויגמל', עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק. לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן, 'איני מברך, שיצא ממני ישמעאל'. אומר לו ליצחק 'טול וברך', אומר להן 'איני מברך, שיצא ממני עשו'. אומר לו ליעקב 'טול וברך', אומר להם 'איני מברך, שנשאתי שתי אחיות בחייהן, שעתידיה תורה לאוסרין עלי'. אומר לו למשה 'טול וברך', אומר להם 'איני מברך, שלא זכיתי ליכנס לארץ ישראל לא בחיי ולא במותי'. אומר לו ליהושע, 'טול וברך', אומר להן 'איני מברך, שלא זכיתי לברך', דכתיב (דברי הימים א' ז כז) 'יהושע בן נון' בנו יהושע בנו'. אומר לו לדוד 'טול וברך', אומר להן, 'אני אברך, ולי נאה לברך', שנאמר (תהלים קטז כג) 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא'."

פלא הדבר, כי אם סרבו אבות העולם לברך, בוודאי טעם גדול היה בידם, והנה בא דוד המלך ואמר כי לו נאה לברך. ויש להבין, אמנם הוא הרגל הרביעי במרכבה, אך בכל מקום הרי תמיד נהג עצמו בענוה מופלגת, כמו שאמר על עצמו (תהלים כז) "אֶנְכִי תוֹלַעַת קֶלָא אִישׁ", וכן אמר (שם נא) "חֲסִטָאִי נִגְדִי תְּמִיד", והיאך זה אמר כאן 'אני אברך ולי נאה לברך'.

כוסי רויה

עוד יש בזה תוספת תימה.

כי הנה, בשיעורה של הכוס אשר עתיד דוד המלך לברך עליה, מצינו מאמר מופלא במסכת יומא (דף עז), שם דרש אביי מן הפסוק (תהלים כג ה) "תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלֹחַן נֶגֶד צִרְיָה דְשִׁנְתָּ בִשְׁמֵן רֹאשִׁי כוֹסֵי רוּיָהּ", כי כוסו של דוד המלך לעולם הבא מחזיקה מאתים עשרים ואחד לוג, כמנין גימטריא של תיבת 'רויה'. וביאר המהרש"א בחידושי אגדות שם, כי כל הפסוק כולו על מלכותו של דוד הוא נדרש; 'תערוך לפני שולחן' ה' המלכות, 'דשנת בשמן ראשי' - שנמשח בשמן המשחה על ידי שמואל הנביא, ועל זה מסיים הפסוק 'כוסי רויה', שיזכה לכוס של ברכה לעתיד לבוא.

ודבר זה צריך ביאור, לשם מה נצרכת כוס גדולה כל כך, אשר לפי חשבון מכילה היא לכל הפחות כשבעים וחמישה ליטרים של יין. אנו יש לנו ברשותנו כוס של אליהו המכילה כליטר יין - בקבוק שלם, ונראית היא גדולה דיה, ומפני מה צריך דוד המלך לאחוז בידו כוס המכילה שבעים וחמישה בקבוקים של יין. וודאי לא מפני כך מיאנו האבות הקדושים בברך, אלא טעמים אחרים נתנו לזה, אך מהו הביאור בענין זה.

ניסע נא ונלכה לעניני הפרשה, ומשם נשוב לביאור הדבר.

האנצריי בחניכי בית אברהם

בפרשתנו מתארת התורה הקדושה את יציאת אברהם למלחמה כדי להציל את לוט בן אחיו, ובניסים גדולים ניצח לבדו את כל המלכים הגיבורים.

אך הנה אמרו חז"ל (נדרים לב): "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים, מפני שעשה אנצריי בתלמידי חכמים, שנאמר (בראשית יד) 'וירק את חניכיו לילדי ביתו'. כי אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, וחניכיו - תלמידי ישיבתו היו, ועל שום שלקחם למלחמה היו זרעו גרים בארץ לא להם ארבע מאות שנה.

ויש להבין, אם באמת אסור היה לו לאברהם לקחתם למלחמה, מה טעם לא חשש לזה. יש לנו להבין את עומק הדברים, אף שאין לנו השגה כלל בלשון זו, נענש אברהם אבינו.

עת לעשות לה'

אך הנה כתב המגלה עמוקות (בפרשת נח ובפרשתנו), כי

במלחמה זו התעסק אברהם אבינו להוציא את ניצוצות נשמתו של אביי ורובא, כפי שכתב רבינו האריז"ל (ספר לוקטי תורה בפרשתנו; וראה שער הגלגולים הקדמה ל"ו; ושער הפסוקים בפרשתנו) בדרשת הפסוק (בראשית יד יב) "וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֶת רָקֵשׁ בֶּן אֲחִי אַבְרָם וַיִּלְכְּוּ" כי הוא ראשית תיבות 'רבא'.

והנה רבא עצמו הוא הדורש בגמרא (ברכות סג) את הפסוק (תהלים קיט קכז) "עַתָּה לַעֲשׂוֹת לֵה' הַפְּרוּ תוֹרַתְךָ", כי בשעה שצריכים לצאת למלחמה כדי לעשות לה', פעמים שיש להפר את לימוד התורה ולהוציא מבית המדרש גם את לומדי התורה. כי בשביל התורה שבעל פה יצא אברהם למלחמה זו, כדי להוציא את נשמת רבא מן השביה.

ומעתה נוכל לפרש כי 'נענש' אין משמעו בפנים של זעם דווקא, אלא מידה שנוהג בה הקדוש ברוך הוא. כי מי שמסר את נפשו בשביל התורה שבעל פה, והוציא עמו גם את חניכיו לילדי ביתו מותר אמונתו ובטחונו - ודאי יעשה כן גם בשביל התורה שבכתב, והוא הוא הראוי שירדו בניו למצרים, כדי שכאשר יצאו משם יעבדו את האלקים על ההר הזה במתן תורה.

בכל דרכיך דעהו

אם נרצה, נוכל למצוא רמז מה לדברים אלו בגמרא בברכות שם.

כי בהמשך הדברים מובא: "דרש בר קפרא, איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה - 'בכל דרכיך דעהו' והוא יישר ארחותיך" (משלי ג י). אמר רבא, אפילו לדבר עבירה."

ומהי אותה עבירה, פירשו רש"י והראשונים שהוא כגון אליהו בהר הכרמל, שהקריב לה' בבמה בשעת איסור במות, והוראת שעה היתה כדי להפריש את ישראל מעבודה זרה.

ודאי לפחותי ערך שכמותנו לא יעלה על הדעת ללכת

"אומר לך מה שפירשו במתיבתא דרקינא; 'בסדם' - ראשי תיבות 'בסעודה דדוד מלכא', בסעודה אשר תיקן דוד המלך עליו השלום, היא סעודת מלוה מלכה. ובזה מצאתי את לכבו נאמן לפני"

בדרך זו, כי אין בנו את מאזני השכל לשפוט בדבר, אימתי מוטב לעשות עבירה לשמה. אולם בכל זאת למדנו כאן על עצם המושג, כי פעמים שיש לפעול גם בדרך שיש בה שמץ עבירה, כדי לעשות על ידי זה מצוה רבה.

ובזה רמז רבא על ענינו שלו עצמו, שיצא אברהם למלחמה באופן שאמרו עליו חז"ל שנענש עליו, אך גם אברהם נהג בדרך זו של 'בכל דרכיך דעהו', וזכה שיתקיים בו סיפיה דקרא 'והוא יישר אורחותיך', שמילא לו הקדוש ברוך הוא את חפצו והצליח בידו.

אבי נשמת רבא

והנה בענין גאולת נשמת רבא, אמר הרה"ק המגיד מקאזניץ זיע"א (בספה"ק עבודת ישראל בפרשתנו) רמז נפלא. כי הנה בסוף הפרשה, בשעת שינוי שמו של אברהם אבינו, אמר לו הקדוש ברוך הוא (בראשית יז) "וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי אֲבִי הַמְּנוּחַ גִּוִּים תִּתֵּן". ופירשו חז"ל (ברכות יג), כי "בתחלה נעשה אב לארם, ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו". היינו כי בישיבתו בארם היה טורח להשיב את כולם בתשובה ולקרב את לבבם לקדוש ברוך הוא, ופרסם בעולם את האמונה בבורא יתברך. אך מעתה נועד אברהם להיות אב לכל הגוים כולם.

אך אם כן יש להבין, מה טיבה של האות ר' שנותרה בשמו, ולכאורה היה צריך להיות שמו 'אבהם', מלשון 'אב המון'.

ומפרש שם על פי דברי רבינו האריז"ל האמורים כאן, שבמלחמת המלכים גאל אברהם את נשמתו של רבא,

על כן ישנן לאותיות 'רבא' בתוך שמו של אברהם, ולזה נצרכה האות ר'.

בקיאותו של רבא ביין ובמזיגתו

ועתה תחזינה עינינו בדבר נפלא, אשר על ידו נגיע לענין מלוה מלכה.

הנה בכמה מקומות בגמרא מבואר כי רבא היה בקי ומיומן במלאכת מזיגת היין. וכגון הא דאיתא (שבת עז. ועוד): "דאמר רבא, כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא - לאו חמרא הוא". כלומר, ידע רבא שיש למזוג כנגד כל חלק של יין שלושה חלקים של מים, שלא כמנהג העולם בזמנו שהיו מזוגין שני חלקי מים על חלק אחד של יין [כמבואר שם].

וכן מובא בגמרא במסכת עירובין (דף נד.), כי פעם אחת הוצרך רבא ללכת ולפייס את רב יוסף בערב יום הכפורים על דבר מה שאירע ביניהם, ובכדי לפייסו מזג לו כוס של יין, ורב יוסף שהיה סגי נהור הכיר בטעם היין את מזיגתו של רבא ונתפייס על ידי זה [ונרחיב במעשה זה להלן].

גם מאמר הגמרא הנודע (מגילה ז:) "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", מאמרו של רבא הוא.

עוד אמרו על רבא (פסחים קז:) כי בכל ערב פסח היה שותה יין במשך כל היום כולו, כי ריבוי שתיתי היין מושך את תאוות האכילה, ובכדי שיאכל מצה לתיאבון. עוד איתא במסכת יומא (דף עז:): "דאמר רבא, חמרא וריחני פקחין", כלומר, כי בשתיית היין נעשה האדם פיקח.

גם במסכת בבא מציעא (דף ס.) מובא מעשה על רבא בענין היין, שקנה פעם אחת יין מן החנות ומזג אותו לפי דרכו, ואחר שראה כי אין טעמו טוב בעיניו החזירו לחנות, וסמך על כך שמזיגתו ידועה ומיוחדת.

בספר 'חלב חטים', לאחד קדוש מגדולי חכמי תוניסיה, ביאר על דרך זו את המסופר בגמרא (כתובות סה.) שבאה אשתו של אביי אחר פטירתו לבית דינו של רבא, וביקשה שיפסקו לה יין כפי שהיה אביי בעלה נותן לה, ולכך סירב רבא. משום שאמר כי יודע הוא באביי שלא היה שותה יין. ואילו האשה המשיכה וטענה כי היה אביי נותן לה יין רב בכוסות גדולים. אך באמת רבא הוא זה שהיה עוסק בענין היין, וידע כי אביי אינו שייך לתיקון זה, לכן אמר שלא היה אביי שותה.

וביאר שם טעם הדבר, כי הנה אמרו חז"ל (בראשית רבה נא ח; הובא ברש"י בראשית יט ג) כי כאשר היה לוט במערה עם בנותיו נדמנו לו שם יין בדרך נס, כדי שעל ידי זה יצאו ממנו נשמות רות המואביה ונעמה העמונית. אולם לוט השתכר שלא כראוי (ראה נזיר כג), כי ביין יש עבודה וסדר מיוחד, ולוט לא היה בקי בזה, ולא מזג את היין במים כפי שהיה רבא עושה, ומשום כך בא לילד חטא.

וזה היה ענינו של רבא, שידע את דרך שתיית היין הראויה, ובזה תיקן את מעשיו של לוט. וכן נזכר רבא יחד עם בני עירו מחוזא בענין היין שמועיל להם לרפואה, כדאיתא בשבת (דף קט:): "אמר רבא, והני בני מחוזא, כיון דמפנקי - אפילו חמרא נמי מסי להו". כי מאחר והיו שטופים בשתיית יין, הוצרך רבא לתקן את הדבר דווקא במקומם.

תיקון היין

על פי הקדמות אלו נבוא להתבונן בדברי הגמרא על כוסו של דוד המלך, המכילה כמנין 'רוי'ה' לוגין, וכן במה שאמר 'לי נאה לברך'.

כי ראשית כל, למדנו כאן כי שתיית היין הנעשית באופן הראוי, יש בה משום תיקון לשכרות שאינה ראויה. והרי דוד המלך נמשך בסדום, ואמה של מלכות היא רות המואביה אשר יצאה מלוט ובתו על ידי שתיית היין, וכן נעמה העמונית יצאה משם, אשר היא אמו של רחבעם, שהוא ההמשך למלכות בית דוד. אם כן שייך גם דוד המלך לתיקון זה שפעל בו רבא במזיגת היין ושתייתו. על כן נאה לו לברך על כוס מלאה וגדושה ביין רב.

מים ויין - פשט וסוד

אך באמת נוכל להעמיק יותר מזה בענין אותה רויה. הנה כאמור לעיל, על אף מנהג העולם ליתן כנגד חלק

דבר זה נרמז במה שאמר חז"ל (בגמרא סנהדרין הנ"ל וכן עירובין סה.) "נכנס יין - יצא סוד", היינו כי מכיון ששתה אדם הראשון את היין מעץ הדעת - יצא הימנו מנין סודי שנים, דהיינו שבעים שנה שניתנו לדוד המלך. בדומה לזה יש לבאר את מה שנעשה בלוט, כי מכיון שנכנסו לו היין ששתה במערה - יצא סודו של דוד המלך ממנו.

מראשו לסופו ומסופו לראשו

בזה יש לנו לבאר את דברי רבא שהזכרנו למעלה, בדרשת הפסוק (תהלים קיט קכו) "עת לעשות לה' הפרו תורתך", שאמר (ברכות סג.) "האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש, מסיפיה לרישיה מדריש". כלומר, שאפשר לנו לפרש את הפסוק בשני אופנים, האחד מראשו לסופו והשני מסופו לראשו.

מראשו לסופו - כי עת היא לעשות לשם ה', והטעם משום שהפרו אחרים את תורתו. וזהו מה שנעשה בתחילה על ידי אדם הראשון ולוט, אשר הפרו תורה על ידי היין, ומשום כך עת היא לעשות לה', וזהו שהתאמץ אברהם אבינו כל כך לגאול את נשמתו של רבא.

אך מלבד זה, מסופו לראשו הוא נדרש, כי מה טעם אנו עצמנו עושים במידת מה שלא כחוקה ויש כאן חתינה שמפירים אותה - משום שעת היא לעשות לה'. וזהו מה שעשה אברהם אנגריא בתלמידי חכמים, לשם פדיית נשמתו של רבא.

והנה 'הפרו' נדרש גם מלשון פריה ורביה, ויתפרש כי נעשה הדבר כדי שיעמיד לוט תולדות אשר מהם תצא נשמת המשיח העתידי לגאול את ישראל באחרית הימים. וזהו 'מראשו לסופו', כי לעתיד לבוא חותמין במידתו של אברהם אבינו (ראה פסחים קיז.), אשר הנהגתו ומסירות נפשו הם המה העומדים לישראל באחרית הימים (ראה במגלה עמוקות פרשת לך לך). ובכח העת לעשות לה' - 'הפרו תורתך' - יתרבה הכל, מלשון 'פרו ורבו'. זהו מה שרמז רבא במציגו על חד תלת, ובתוספת הסעודה הרביעית על שלושת סעודות השבת.

שלושת טעמי השבת

לאור הדברים האלה נוכל להבין את העומק העצום הגנוז בדברי הספה"ק **שפת אמת** בפרשת בראשית (תרנ"א).

בדבריו עמד שם על נוסח הקידוש בליל שבת קודש, בו אומרים 'ושבת קדש' באהבה ובכבוד הנחילנו. וזכרון למעשה בראשית. (כי הוא יום) תחלה למקראי קדש וזכר ליציאת מצרים. (כי בנו בחרת ואתנו קדשת מכל העמים) ושבית קדשך באהבה ובכבוד הנחילתנו.

אם ניתן לב נמצא כי יש כאן שלושה טעמים שונים למצות השבת, אשר נתן לנו הקדוש ברוך הוא באהבה וברצון; ראשית אנו אומרים כי השבת היא זכרון למעשה בראשית שבו שבת ה' ביום השביעי. לאחר מכן מוסיפין כי היא תחילה למקראי קודש, היינו כי היא תחילת הפועל קדושת הזמן בעולם, אשר לאחר מכן יצאה אל הפועל גם בשאר מועדי ישראל. ולבסוף אומרים כי היא זכר ליציאת מצרים, כי היא שורש הקדושה שזכו לה ישראל ביציאת מצרים.

אולם לאחר מכן מוסיפין אנו ואומרים 'ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו', אשר יש להבין מה תוספת טעם יש כאן.

סעודה רביעית - באהבה וברצון

אך הנה, שלושת הטעמים - ברור מילול, וכנגדם אנו סועדים שלוש בשבת, כנגד שלושת אבות ומכוחם. אולם מלבד זה רומזת השבת ליום שכולו שבת לעתיד לבוא, אשר בזה אין לנו השגה עדיין, כי לא התגלתה בפועל ממש. ויתכן שכנגד זה תיקנו את סעודת דוד מלכא משיחא במוצאי שבת, על שם העתיד, כי לעתיד תתגלה לנו הארה זו. [ובוודאי כך הוא הדבר, כי מסעודה זו ניזון עצם הלז שבשדרה]. וזהו שמוסיפים אנו ואומרים 'ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו', כי לעתיד לבוא נזכה לנחלה בלי הפסק.

למדנו מכאן חידוש נפלא, כי באמירת 'באהבה וברצון' מכוונים אנו על סעודה רביעית. כי אכן בדרך הטבע אפילו סעודה שלישית קשה לאכול, וביותר בסעודה

ובאמת, כיצד תועיל הכוס לדבר זה - על ידי המציגה, מציגתו של רבא.

בתי המקדש ופרד"ס התורה

וסוד הדבר טמון בחילוק שבין מציגת שני חלקים על שליש, או שלושה חלקים על רבע יין.

שני שלישים ושליש - רמז הוא לבית ראשון ושני לעומת הבית השלישי אשר מצפים אנו לבניינו בקרוב, אשר הוא יעמוד לנצח, כדוגמת חלק היין הרומז לסוד. אולם בית רביעי לא ייבנה, על כן לא שייך כאן למזוג שלושה חלקים באחד.

ענף תילתא

והנה, רב יוסף עצמו אחז בשלושת החלקים הראשונים של הפרד"ס, וכפי שנוכל לדקדק בדבריו הידועים שאמר על עצמו בכל ערב חג השבועות, שהיה מצוה לבני ביתו להכין לו עגל משולש, כי אלמלא אותו יום של מתן תורה שגרם לו להתרומם, הרי כמה אנשים יש בשוק ושמן יוסף, ולא היה עדיף מהם. וכלשון הגמרא (פסחים סג.) "רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגל תלתא. אמר, אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא".

כי רב יוסף היה אוזח בשלושת רגלי המרכבה המכוונים כנגד האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב. אולם רבא היה אוזח ברגל הרביעית שבמרכבה, רגל דוד המלך - היא רגל תורת הסוד.

סוד סעודה רביעית

סוד זה מצוי לנו בכל שבת ושבת, שאוכלים שלוש סעודות כנגד שלושת אבות, וסעודה רביעית אחר השבת, למלוה דמלכה, כנגד דוד המלך - הרגל

לשם מה נצרכת כוס גדולה כל כך, אשר לפי חשבון מכילה היא לכל הפחות כשבעים וחמישה ליטרים של יין. אנו יש לנו ברשותנו כוס של אליהו המכילה כליטר יין - בקבוק שלם, ונראית היא גדולה דיה

הרביעית שבמרכבה.

כי הנה בגמרא (שבת קיט) מובא, כי רבי אבהו היה נוהג שבכל מוצאי שבת היו שוחטים בעבורו עגל, הגם שמבשרו לא היה אוכל כי אם כליה אחת. הרי כאן אותו עגל משולש הנזכר לעיל אצל רב יוסף. וכאשר גדל אבימי בנו, שאלו לשם מה נצרך הוא לשחוט בכל מוצאי שבת עגל, הרי יוכל לאכול לשובע נפשו משיירי מאכלי השבת, ואם ירצה יותיר כליה אחת מערב שבת וישמרנה למוצאי שבת. ואכן כך עשו באותו שבו. אולם אז בא אריה ואכל את אותה כליה שהותירו. והיה בזה רמז משמים שלא לנטוש את מנהגם הקודם, כי ראוי הוא להכין ולשחוט במיוחד בעבור סעודה זו.

ופירש **המהרש"א** (חידושי אגדות שם), כי אף שבאמת די היה לו לרבי אבהו בכליה אחת, מכל מקום אין זה כבוד המלכה ללוותה בשיירים, וכבוד הסעודה דורש שיכין לה בפני עצמה, וכדברי הגמרא שם שיש לו לאדם לסדר שולחנו אף שדי לו בכזית.

חטא עץ הדעת - בנפן ובחיטה

וכאן זוכים אנו לגלות סוד עצום.

הנה נחלקו התנאים (ברכות מ.) מה היה אילן עץ הדעת שבו נכשל אדם הראשון. רבי מאיר אומר - גפן היה, שסחט אדם הראשון ענבים ושתה מיין המשומר קודם זמנו. ורבי יהודה אומר - חיטה היה.

משום כך צריכים הגפן והחיטה לתיקון, כי על ידם נגזרה מיתה על האדם, כפי שהזכרנו (בראשית ב ז') "כי ביום אֶכְלֶךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת", וימו של הקדוש ברוך הוא אלף שנה. ואכן ראוי היה אדם הראשון לחיות כשיעור זה, אלא שצפה ברוח הקודש כי עתיד דוד המלך לחיות שלוש שעות, והלך ומסר לו שבעים שנים מחייו (ראה ילקוט שמעוני רמז מ"א; במדרש רבה יד, יב).

אחד של יין שני חלקים של מים, היה רבא מוזג את היין בשלושה חלקי מים. ויש לעמוד ולהבין מה מונח בעומק הדבר.

אכן הדבר ברור, כי אין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיה נה א) "הוי כל צמא לכו למים" (ראה בבא קמא יז.), ואמר חז"ל (תענית ז.): "אמר רבי תנינא בר אידי, למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב 'הוי כל צמא לכו למים' - לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה".

לעומת זאת, היין רומז אל חלק הסוד שבתורה, ומשכנס יינה של תורה - יצא סודה של תורה (ראה בזה הקדוש ח"א דף מז:).

בדומה לזה הוא ענין ניסוך המים והיין על גבי המזבח, הרומזים גם הם לחלקי הפשט והסוד שבתורה.

פיוסו של רבא לרב יוסף

לפי זה נבין את ענין פיוסו של רבא לרב יוסף, אשר למעלה הזכרנוהו בקצרה, שהיה משמשו של רב יוסף עסוק למזוג לו כוס של יין, וביקש רבא מאיתו להניח לו למזוג לרב יוסף, ואז הרגיש רב יוסף בטעמו של היין כי מציגתו של רבא היא, ואמר לו כי אכן בא רבא לפניו לפייסו.

וכבר הארכנו במקום אחר בענין זה, כי דרך מציגתו של רבא שנתן שלושה חלקי מים בכוס של יין באה לרמז לפרד"ס התורה, שהם שלושה אופנים מלבד דרך הסוד.

ממדבר מתנה

אולם כאן מבקשים אנו לדון בנקודה אחרת העולה מן הדברים; כי כאשר נודע לרב יוסף כי רבא הוא זה העומד לפניו, אמר לו שלא ישב על מקומו עד שיפרש לו פסוק אחד מן התורה, מהו שנאמר (במדבר כח-יט) "וממִדְבַּר מִתְּנָה: וּמִמִּתְּנָה נִחְלִילָא וּמִנִּחְלִילָא כְּמוֹת".

פירש רבא, כי העושה עצמו כמדבר שהוא הפקר לכל, ניתנת לו התורה במתנה, ומשניתנה לו במתנה נוחלו א-ל, וה' הוא נחלתו. מתוך כך הוא עולה לגדולה ל'כמויות'. אמנם, אם הוא מגביה עצמו - הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר (שם פסוק כ) "ומִקְבֹּמוֹת הִנָּיָא".

קיצורן של דברים, לצורך לימוד התורה הקדושה נדרשת מידת הענוה. ולכשתמצי לומר, זו היא ממש דרכו של דוד המלך ע"ה, שהענוה היתה מהות חייו.

כוס ישועות אשא

אכן דווקא לפי זה תגדל קושייתנו האמורה, היאך יתכן כי האבות הקדושים מסרבים ליטול לידם כוס של ברכה, איש איש מטעמו, ואילו דוד המלך אומר 'אני אברך, ולי נאה לברך'. הכיצד ראה עצמו ראוי לברך יותר מענקי הרוח, בעוד שכל ימיו ראה עצמו כתולעת ולא איש, חרפת אדם ובזיו עם.

אך האמת תורה דרכה כי היא הנותנת; האבות הקדושים אשר שלמים היו במעשיהם, דקדקו בכל סיג ופגם שהיה בהם, ולכן לא יכלו לברך. אולם בא דוד המלך ואמר, כי הוא כשלעצמו - באמת אינו כלום, אולם דווקא בגלל זה - 'כוס ישועות אשא', היינו שבכח קדושת הכוס ינשא עצמו ויתרומם משפל מדרגתו כפי שראה את עצמו שריו בה.

האבות בחנו עצמם האם הגיעו למדרגת השלימות שיכלו לבוא אליה, אולם דוד המלך בגודל ענוותנותו בטוח היה שאינו שייך לזה כלל, ומשום כך - לו נאה לשבח ולברך.

ואכן, בספרים הקדושים השיאו את דברי הגמרא לכוונה הפוכה; כי מה שאמר אברהם שאינו יכול לברך כי יצא ממנו ישמעאל, אין הכוונה לומר כי פגם יש בו מאברהם מחמת כן, אלא אדרבה, כיון שכבר יצא ממנו ישמעאל ונטל עמו את כל הפסולת שבאברהם, ממילא הגיע כבר לתיקון השלם, ולא יוכל לברך. וכן יצחק שאמר כי יצא ממנו עשו, וכל מה שאמר שאר הצדיקים, יתפרש בדרך זו.

אמנם בפשטות נוכל לפרש כמו שביארנו, כי אמר דוד שלאבות ראוי לדקדק האם ראויים הם מחמת פגמים קלים שנמצאו בהם, אך מלבד זה שלמים הם בכל מיני שלימות, ואיל אני - כך אמר על עצמו - תועיל לי כוס הברכה כדי להתקרב אל השלימות.

בְּכֹן יִהְיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשָּׂא מִגְבְּעוֹת".
כי בכח כוסו הגדולה של דוד המלך נזכה להתרומם ולהתעלות.

עד כאן פירושו של הצמח צדק.

תיקון חטא אדם הראשון – בקידוש ליל שבת

ועתה נבוא אל פירושו הגאוני של הרה"ק רבי מאיר יחיאל הלוי מאוסטורבוצא, המקשה גם הוא בספרו 'מאיר עיני חכמים' (מהדורא תליתא) את הקושיה הפשוטה האמורה, היאך יתכן שיבוא דוד ויאמר כי לו נאה לברך, כאשר כל האבות הקדושים וצדיקי ישראל מתרחקים ואומרים כי אינם ראויים לברך.

ומבאר שם לפי מה שהבאנו למעלה, כי לדעת רבי מאיר עץ שאכל ממנו אדם הראשון – גפן היה, ומשום ששתה אדם מן היין נגזרה עליו מיתה, לחיות אלף שנה ולא יותר, ומתוכן נתן שבועים שנה לדוד המלך.

והנה מצינו במדרש (ראה לרבינו בחיי בספר שולחן של ארבע שער א בשם אגדה) כי מן הגפן שאכל אדם הראשון קודם זמנו, הוציא תשע מאות עשרים וששה לוגין של יין. אם כן בא דוד לתקן את חטא אדם הראשון שחטא ביו, והיכן תיקנו – בקידוש של ליל שבת.

ועתה בא רבינו אל עיר חשבון, כי הנה דוד המלך חי שבועים שנה, צא מהן י"ג שנים שלא נתחייב במצוות, נמצא כי חמישים ושבע שנים קידש.

והנה שיעור קידוש רביעית הלוג הוא, ולארבע שבתות בחודש צריכים לוג אחד, י"ב לוגין לשנה. ולחמישים ושבע שנים, הרי שש מאות שמונים וארבע לוגין. אמנם ישנן שנים מעוברות, שבע מתוך כל י"ט, ולחמישים ושבע הרי אלו שלושה מחזורים בדיוק, שיש בהם עשרים ואחת שנים מעוברות, הנצרכות לעוד כ"א לוגין. תן כ"א על תרפ"ד, הרי שבע מאות וחמישים לוגין של יין ששתה דוד המלך בקידוש הלילה בכל שנות חייו.

אמנם להשלים למנין תקכ"ו לוגין שנכשל בהם אדם הראשון חסרים עוד רכ"א לוגין, שעדיין לא השלים דוד תיקונו. ודבר זה עתיד הוא להשלים לעתיד לבוא, כאשר יברך על כוס ישועות ובה כמנין רוי"ה לוגין יין, על כן לו נאה לברך ולהשלים התיקון.

בני לתלפיות

על חשבון נפלא זה נוכל להוסיף עוד נדבך אחד.

בפסוק נאמר (שיר השירים ד ד) "כְּמַגֵּד לְדִיד צְאֹנָךְ בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת". ותיבת 'תלפיות' עולה גם היא כחשבון הנזכר, תשע מאות עשרים ושש. ואיתא בגמרא **במסכת פסחים** (דף פח.) על בית המקדש השלישי: "לא כאברהם שכתוב בו הר וכו', ולא כיצחק שכתוב בו שדה וכו', אלא כיצחק שקראו בית". ואם נחשב את מנין 'הר שדה בית' יחד, יעלו הם תתקכ"ו.

מעתה יתפרש הפסוק כך: ידוע שבית המקדש נקרא צוואר, אשר הוא מקום הגוי והיופי, ובו תולה אשה את מיטב תכשיטיה. ובית המקדש נקרא על שמו של דוד, אף כי שלמה המלך בנאו, ולא נפתחו שערי ההיכל עד שהזכיר שלמה את זכותו של דוד (ראה שבת ל.). אם כן, דוד המלך הוא המתקן את ה'תלפיות' – הוא בית המקדש. כי מחמת חטא אדם הראשון ששתה תקכ"ו לוגין של יין – הפסדנו פה, ובא רבי אבהו להמשיך בחינה לבוא יבנה אותו משיח בן דוד, ואז יהיה בנוי לתלפיות לעולם.

המשכת תורת השבת לימי המעשה

והנה נוכל למצוא ביאור נפלא לענין הכליה שהיה רבי אבהו אוכל בכל סעודת מלוה מלכה. כי שבת זהו הזמן של התורה שבעל פה, ובא רבי אבהו להמשיך בחינה זו גם למוצאי שבת – זמנו של דוד המלך עליו השלום, כי מידתו וביטולו הם המידה הראויה וההכנה הנצרכת ללימוד התורה בכלל ותורה שבעל פה בפרט.

יהי רצון שנזכה ללמוד וללמד להמשיך את קדושת השבת, ולזכות לראות בבניין בית המקדש השלישי, אשר הוא השליש הנצחי, אשר נזכה לזה בביאת מלך המשיח – רגל רביעי למרכבה, סוד דוד מלכא משיחא.

מאת הרה"ק הגאון רבי מאיר יחיאל הלוי מאוסטורבוצא זיע"א, לבאר את חשבון המספר מאתיים עשרים ואחד לוגין, כמנין 'רוי"ה'.

ומפרש הצמח צדק (אור התורה בפרשתנו), כי שני שמות מוצאים אנו בתורה הקדושה לתיאור כלי השתיה – כוס וגביע. דוד המלך אומר (תהלים קטז ג) "כֹּסֶם לְשִׁוְעוֹת אֶשָּׂא", וכן (שם נג ה) "כֹּסִי רְנִיָּה", ולעומת זאת אצל יוסף הצדיק נזכר (שם מד ב) "גְּבִיעַ הַכֶּסֶף". ויש להבין את חילוק השמות ביניהם.

ויתבאר על פי מה שנאמר בנביא (ירמיה ה ה) "נִאֲתָן לִפְנֵי בְנֵי בֵית הַרְכָּבִים גְּבִיעִים מְלֵאִים יֵינִי וְכֹסוֹת", ופירש במצודת דוד שם: "וכוסות – לשפון בהם יין מהגביעים לשתות מהם". נמצא שהגביעים גדולים מן הכוסות, ומתוך הגביע – לשון גבעה גבוהה – מקבלים הכוסות את השפע.

דבר זה תואם למה שנתבאר בתורת הסוד על מידותיהם הקדושות של יוסף ויהודה. יוסף הוא המשיב, הוא המשפיע הפועל במידת היסוד, ויהודה אשר ממנו יצא דוד – הוא המקבל, ואוחז במידת המלכות אשר אין לה משלה כלום והכל היא מקבלת מלמעלה דרך היסוד.

וזהו שגלגל יוסף את הדברים כך שיבוא אל יהודה בתביעה היכן הוא הגביע, כי ראוי הוא יוסף למזוג מן הגביע שבדוד לכוסו של יהודה.

כאמור לעיל, יין רומז לפנימיות התורה, בבחינת 'נכנס יין יצא סוד', ויש כאן רמז לתיקון הגדול העתיד להיעשות ביד יוסף.

דבר זה נתחבר יוסף לכוחו של יעקב אבינו, ונעשה בבחינה זו כאחד מן האבות, כי הוא הממוצע ביניהם ובין השבטים, והוא המשפיע בגביע מן הגבעה הגבוהה. וכדברי חז"ל (ראש השנה יא. ועוד) כי הרים אלו האבות

רבי יוסף היה אוחז בשלושת רגלי המרכבה המכוונים כנגד האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב. אולם רבא היה אוחז ברגל הרביעית שבמרכבה, רגל דוד המלך – היא רגל תורת הסוד

וגבעות אלו האימהות. וזהו שורש מה שאמר יעקב אבינו בברכתו ליסוף (בראשית מט כו): "בְּרַכְתִּי אֲבִיךָ גָּבְרוּ עַל בְּרַכְתִּי הוֹרִי עַד תֵּאָתֵן גְּבַעַת עוֹלָם תִּהְיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְלִקְדָקֵד גִּזִּיר אֶחָיו", כי הכל מאותו שורש של הגבעה והגביע.

לעומת זאת, דוד המלך אוחז בידו את כוס הישועות מלמטה, כדי לקבל את השפע. ובסופו של דבר, יבוא משיח בן דוד משבט יהודה ויגאל את ישראל.

אמנם משיח בן יוסף נהרג כדי לסלול את הדרך למשיח בן דוד, וכאשר יבוא המשיח נראה את מעלתה הגדולה של מידת המלכות, כי למרות שבסדר הספירות עומדת היא למטה מן היסוד, מכל מקום היא מלך המשיח במעמד גבוה יותר. כי אז יתגלה אותו כלי קיבול נפלא אשר נעשה בעבודת בני ישראל בכל משך השנים הרבות. אז יאיר הכלי באור עצום, ואז יוכל דוד המלך לומר כי לו נאה לברך. כי דווקא בכח הענוה, ההרגשה שאין לו דבר משל עצמו – התמלא הכוס בשפע עצום, במאתים עשרים ואחד לוג.

ארץ אפיים – מידת הנצחיות

והנה, מנין זה רומז למידת 'ארץ אפיים', כי 'ארץ' עולה גם הוא כחשבון מאתיים עשרים ואחד. והיא מידת 'ארץ' אנפין שתנהג ליום שכולו ארוך, מידה המורה על הנצחיות.

על זה נאמר בפסוק (ישעיה נד י) "כִּי הָהָרִים יְמוֹשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוֹטְנָה וְחִסְדֵי מֵאֲתָר לֹא יְמוֹשׁ וְגִבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוֹט אֲמֹר מִרְחֻמִּי ה'". כי לעתיד לבוא כבר לא תהיה חשיבות להרים ולגבעות – הוא כח המשפיע, אלא העיקר יהא כוס הישועות – כח המקבל, כוסי רוי"ה. על אותם הימים נאמר (ישעיה ב ב) "וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים

רביעית, אחר שהתענגו במשך כל השבת בכל מיני מעדנים כמצווה עלינו לכבד את השבת ולענגה כראוי. על כן בסעודה זו האכילה היא יותר לשם שמים, מכח אהבה ורצון.

ודבר זה מזכירים אנו כבר בקידוש הלילה, שבו אנו מקיימים מצות "וְזָכַרְתָּ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שמות כ ח), כדי להמשיך את הנשמה היתירה שזכינו לה בשבת קודש גם לשאר ימות השבוע. שהרי זמן מוצאי שבת הוא ממוצע בין השבת והחול, ועל ידי שמקדשים את הזמן באכילה חלכוד שבת, זוכים שהיה האהבה והרצון לנו לנחלה גם בימים הבאים עלינו לטובה.

עיני העדה

ועתה נבאר את השייכות בין דוד המלך והיין, אשר כבר החילונו לראותו.

כבר ביארנו כי סעודה רביעית מכוונת כנגד החלק הרביעי שבפרד"ס, אשר כנגד זה מזג רבא שלושה חלקי מים עם חלק אחד של יין.

והנה בספר 'שעם שלמה' להחכם רבי שלמה אלגאזי זצ"ל (פרשת ויחי), הביא את דברי המדרש (בראשית רבה צח

י), שם דרשו את הפסוק האמור בברכת יהודה (בראשית מט יב) "מִחְלָלִי עֵינַיִם מֵיַיִן וְלֶבֶן שְׁנַיִם מִחֶלְבִּי", על הסנהדרין, שרובן משל יהודה היו, שהן יושבין וסודרין דברי תורה בשיניים עד שהן מוציאות אותן נקיים כחלב. והטעם שדרשו כן, משום שהסנהדרין נקראו (במדבר טו כד) "עֵינֵי הָעֵדָה", והם הרואים טעמי תורה ומסדרים אותם לפני העם, ורובם באו משבט יהודה.

על כך מציין ה'שמע שלמה' את דברי המדרש בפרשת תולדות (בראשית רבה סג טז ז'): "וכיון שראה שמואל את דוד אדמוני, דכתיב (שמואל א' טז יב) 'וַיִּשְׁלַח וַיְבִיאֵהוּ וְהוּא אֲדָמוֹנִי', נתיירא ואמר אף זה שופך דמים כעשו, אמר לו הקדוש ברוך הוא 'עם יפה עיניים', עשו מדעת עצמו הוא הורג אבל זה מדעת סנהדרין הוא הורג'."

אם כן, 'עניים' אלו הסנהדרין, ובהם נועץ דוד המלך כאשר יצא לכל מלחמותיו. ואכן, לשם מה נועדו מלחמות אלו, כדי להכניע את תוקף הסטרא אחרא, וכפי שיצא אברהם אבינו למלחמת המלכים כדי לגאול את נשמתו של רבא, כך נלחם דוד כדי להציל מפי הטומאה ולתקן תיקונים עליונים, והכל בעצת הסנהדרין, וכפי שמפורש הדבר בגמרא **בברכות** (דף ג).

והנה יין ניתן בשבעים אותיות, וסנהדרין אינה פחותה משבעים זקנים. ובגמרא המשינו את חכמי הסנהדרין למזיגת היין, ואמרו (סנהדרין לז.): "אמר רבי אחא בר חנינא, דאמר קרא (שיר השירים ג ז) 'שֵׁרֶרֶךְ אֲנִי הַסֹּהַר אֲלֵי יַחֲסֵר הַמִּזְג' וגו', 'שֵׁרֶרֶךְ' – זו סנהדרין וכו', 'אֵל יַחֲסֵר הַמִּזְג' – שאם הוצרך אחד מהם לצאת, רואין אם יש עשרים ושלושה כנגד סנהדרין קטנה – יוצא, ואם לאו – אינו יוצא". וביארו **רש"י והראשונים**, כי דין הוא שלא יחסר מן הסנהדרין לכל הפחות כפי החלק הראוי למזיגה, שהוא שליש סנהדרין, לכן צריכים שהיו עשרים ושלוש, כי פחות מזה הוא פחות משליש ממנין שבעים ואחד.

כאן נזכרה המזיגה כדרך העולם, שליש יין על שני חלקי מים. והטעם, כי מקום מושב הסנהדרין הוא בלשכת הגזית שבבית המקדש, ובהנהגה זו כבר נתבאר שנחלקת היא לשלושה, שהרי שלושה בתי מקדש יש ולא ארבעה, והשלישי הוא כנגד היין, והוא הסוד שלעתיד לבוא.

אולם רבא בא וחדש את סודו של דוד מלכא משיחא, אשר לאחר שלושת סעודות השבת נתחדשה סעודה רביעית כנגד רגל רביעית שבמרכבה, על כן היה מוזג שלושה חלקי מים כנגד חלק רביעי של יין. ועל זה עתיד דוד המלך לומר 'אני אברך, ולי נאה לברך', ולברך על כוס הישועות. ואכן, בסעודת מלוה מלכה נוכל לטעום קצת מן הישועות שבאותה הכוס המופלאה.

גביעים וכוסות

ועתה נבאר לבאר את פשר ריבוי הכמות בכוסו הגדולה של דוד המלך.

שני ביאורים נביא בדבר; הראשון הוא מדברי הרה"ק **בעל הצמח צדק זיע"א**, ולאחר מכן נביא חשבון מופלא